

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НАПРЯМКИ ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Григорій Юрійович КАНІЩЕВ,

*канд. істор. наук, доцент, доцент кафедри права,
гуманітарно-правовий факультет Національного
аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського "Харківський
авіаційний інститут"*

Права людини належать до фундаментальних людських цінностей і основою взаємовідносин суспільства і держави. Їх дотримання ґрунтується на наступних принципах:

1. Кожна держава повинна існувати (діяти) у рамках, встановлених законом;

2. Кожна людина повинна мати "вільний простір" від влади держави.

Збройна агресія Російської Федерації проти України 2022 р. ставить питання щодо дотримання прав людини в Україні в умовах російсько – української війни. Метою цієї публікації є окреслення основних напрямків правових досліджень, які стосуються дотримання прав людини в Україні в умовах дії воєнного стану.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану в Україні" воєнний стан в Україні – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності [1]. Воєнний стан в Україні було введено Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. (з наступним продовженням до 25 травня 2022 р.) [2].

У зв'язку із вищезгаданим окреслюємо наступні напрями правових наукових досліджень, пов'язаних із дотриманням прав людини в Україні на період дії воєнного стану.

Перший напрямок становить дослідження питання щодо обмеження прав і свобод громадян в умовах дії воєнного стану в Україні. Мова йде про права, передбачені статтями 30 – 34. 38 – 44 і 53 Конституції України [3; 4]. Тут перш за все слід звернути увагу на причини таких обмежень взагалі, й на те, чому саме ці права людини підлягають обмеженню в умовах дії воєнного стану. При цьому необхідно на нашу думку, звернути увагу на роль держави (у даному випадку – держави Україна) як головного елементу політичної системи суспільства (держава – громадянське суспільство – місцеве самоврядування) який позиціонує себе у якості виразника загальних інтересів суспільства. У даному випадку – інтересів, пов'язаних із національною безпекою.

Другий перспективний напрямок досліджень на нашу думку: дотримання прав людини на тимчасово окупованій частині території України. Основне джерело тут – Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території

України” (у редакції від 7 травня 2022 р.) [5]. Тут насамперед потрібно звернути увагу на зв'язок цього нормативного акта із статтею 2 Конституції України. А саме, на положення про те, що суверенітет України поширюється на всю її територію і на те, що територія України у межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою [3]. Саме ці положення Основного закону нашої держави свідчать, що перебування підрозділів збройних сил Російської Федерації на території України є саме окупацією. А відтак, на громадян України, які мешкають на окупованій частині території України, розповсюджуються саме правові норми держави Україна, визначені у вищезгаданому законі.

Третім напрямком правових досліджень у вищевказаній сфері є науковий аналіз фактів, задокументованих представниками держави Україна щодо порушення прав людини на тимчасово окупованій території України з боку держави – агресора: Російської Федерації. Тут слід звернути увагу на причини такого документування з боку України, а також визначити, які саме права і як порушувалися військовослужбовцями підрозділів збройних сил Російської Федерації. Необхідно також чітко визначити мету такого документування: притягнення до відповідальності всіх причетних до здійснення воєнних злочинів проти цивільного населення – громадян України.

В цілому, значення наведених вище напрямків правових досліджень для юристів (зокрема, для студентів і аспірантів, що навчаються за спеціальністю “Право”) полягає у наступному: вони ілюструють ідею непорушності прав людини і недопустимості їх скасування за жодних умов. Вони засвідчують взаємну відповідальність громадян і держави за дотримання правопорядку навіть в умовах військової окупації частини території держави.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон України 389 – VIII, редакція від 27.04.2022. Zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text;
2. Указ Президента України № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”. 24.02.2022. president.gov.ua/documents/64022-41397;
3. Конституція України. president.gov.ua/documents/constitution;
4. Права і свободи громадян в умовах воєнного стану. <https://wiki.legalaid.gov.ua>;
5. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України 1207-VII, редакція від 07.05. 2022 р. Zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text;